

αυτά τα βιβλία για Εσένα. Παρατήρησα ότι έχεις ήδη κτίσει πολλά και ότι τώρα οικοδομείς· πιστεύω δε ότι και στο μέλλον θα φροντίζεις, ανάμεσα στα άλλα, και για τα δημόσια και τα ιδιωτικά κτίρια, ώστε να μείνουν άξια του μεγαλείου των πράξεών Σου στη μνήμη των επομένων.

Συνέγραψα, λοιπόν, ένα ολοκληρωμένο σύστημα⁹ κανόνων· λαμβάνοντάς τους υπ' όψιν Σου θα μπορείς να σχηματίσεις ο ίδιος γνώμη¹⁰ για ό,τι έχει ήδη κατασκευασθεί και για ό,τι θα κατασκευασθεί στο μέλλον: στα βιβλία αυτά εκτίθενται όλες οι αρχές¹¹ του κλάδου που θεραπεύω.

1. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

1

1

- 1 Ο αρχιτέκτων οπλίζεται με [Γνώση] πολλών Επιστημών και Εμπειρία διαφόρων [Τεχνών] —έτσι μπορεί και κρίνει όλα όσα κατασκευάζει ο άνθρωπος: η αρχιτεκτονική είναι καρπός Πράξης και Θεωρίας¹²⁻¹⁶. Η Πράξη είναι η συνεχής μέσα στο χρόνο άσκηση, με την οποία έχουμε εξοικειωθεί, μιας δραστηριότητας —της επεξεργασίας της Ύλης με τα χέρια— που, όποιο και αν είναι το επιτελούμενο έργο, έχει ως ζητούμενο την απόδοση μορφής¹⁷⁻¹⁹. Η Θεωρία είναι αυτή που έχει τη δυνατότητα να παρουσιάσει και να πραγματοποιήσει, με βάση την Αναλογία, τα προϊόντα της ικανότητας και του λογισμού²⁰⁻²³.
- 2 Οι αρχιτέκτονες, λοιπόν, που χωρίς τα Γράμματα αρκέστηκαν στην πρακτική εξάσκηση, δεν κατόρθωσαν να δημιουργήσουν [έργα] με κύρος ανάλογο του μόχθου που κατέβαλαν· αυτοί που εμπιστεύθηκαν αποκλειστικά τη θεωρία και τα Γράμματα κυνήγησαν, όπως φαίνεται²⁴, όχι τα ίδια τα πράγματα, αλλά τη σκιά τους. Όσοι όμως τα κατείχαν και τα δύο επέτυχαν, πάνοπλοι εξ αρχής, [την πραγματοποίηση], με τρόπο έγκυρο, του ζητούμενου²⁵.
- 3 Όπως σε όλα τα πράγματα, έτσι ιδιαίτερα και στην αρχιτεκτονική, ενυπάρχουν τα ακόλουθα δύο: αυτό που «σημαίνεται» και αυτό που «σημαίνει»²⁶. Αυτό που σημαίνεται είναι το ζητούμενο, το αντικείμενο για το οποίο συζητούμε. Αυτό το ζητούμενο όμως το σημαίνει ο σχεδιασμός του σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης και της επιστήμης²⁷⁻²⁹. Είναι, επομένως, φανερό ότι όποιος θέλει να επαγγελθεί τον αρχιτέκτονα πρέπει να είναι εξασκημένος και στα δύο. Πρέπει να είναι οξύνοους και με διάθεση για μαθητεία, γιατί ούτε η οξύνοια χωρίς μαθητεία ούτε η μαθητεία χωρίς οξύνοια μπορούν να δημιουργήσουν τον τέλειο δημιουργό της Τέχνης³⁰. Πρέπει επίσης να είναι άνθρωπος μορφωμένος, έμπει-

*... όποιο και αν είναι
το επιτελούμενο έργο,
έχει ως ζητούμενο
την απόδοση μορφής...*

ρος στη σχεδιαστική γραφίδα, παιδευμένος στη γεωμετρία, να γνωρίζει ιστορία, να έχει ακούσει με προσοχή φιλοσοφία, να ξέρει μουσική, να μην έχει άγνοια της ιατρικής, να κατέχει τη νομολογία, να είναι γνώστης της αστρονομίας και των νόμων του ουρανού.

- 4 Οι λόγοι για αυτά είναι οι ακόλουθοι: Ο αρχιτέκτων πρέπει να είναι μορφωμένος ώστε να μπορεί, διαβάζοντας και γράφοντας, να κάνει πιο στέρεη τη Μνήμη³¹. Μετά, πρέπει να κατέχει το χειρισμό της σχεδιαστικής γραφίδας, ώστε να μπορεί εύκολα να αποδώσει με αναπαραστατικά σχέδια τη μορφή του έργου που θέλει να κατασκευάσει.

Η γεωμετρία παρέχει στην αρχιτεκτονική πολλαπλή αρωγή: διδάσκει τη χρήση πρώτα του κανόνα και έπειτα του διαβήτη³², με τα οποία διευκολύνονται η σχεδίαση [του ίχνους] του κτιρίου στο οικόπεδο, η διαμόρφωση οριζοντίων επιφανειών και η χάραξη ορθών γωνιών και κατευθύνσεων. Με την οπτική οδηγείται σωστά το φως από ορισμένες περιοχές του ουρανού στα κτίρια. Με την αριθμητική υπολογίζονται οι συνολικές δαπάνες κατασκευής των κτιρίων και αναπτύσσονται οι μέθοδοι μέτρησης· τα δύσκολα ζητήματα των αναλογιών επιλύονται με τη λογική και τις μεθόδους της γεωμετρίας.

- 5 Ο αρχιτέκτων πρέπει να γνωρίζει πολλά ιστορικά γεγονότα, γιατί συχνά χρησιμοποιεί στα έργα του διακοσμητικά στοιχεία, τη σημασία των οποίων πρέπει να μπορεί να εξηγήσει σε εκείνους που ρωτούν σχετικά. Για παράδειγμα, αν σε κτίριό του έχει χρησιμοποιήσει αντί για κίονες μαρμάρινα αγάλματα γυναικών, ντυμένων με μακρές εσθήτες, που καλούνται Καρυάτιδες, και από πάνω έχει τοποθετήσει προμόχθους και γείσα, πρέπει να μπορεί να το αιτιολογήσει σε αυτούς που ενδιαφέρονται, ως εξής: Οι Καρυές³³, μια πόλη της Πελοποννήσου, συμμάχησαν με τους Πέρσες εχθρούς εναντίον της Ελλάδας. Όταν οι Έλληνες απελευθερώθηκαν από τον πόλεμο με ένδοξη νίκη, κήρυξαν με κοινή απόφαση τον πόλεμο στις Καρυές· κατέλαβαν την πόλη, σκότωσαν τους άνδρες, κατέστρεψαν τελείως την πολιτεία και οδήγησαν τις γυναίκες στη δουλεία, μη επιτρέποντάς τους να βγάλουν τις μακριές εσθήτες και τα κοσμήματα που έφεραν ως μητέρες, έτσι ώστε αυτές να μη συρθούν σε ένα μόνο θρίαμβο, αλλά να διαπομπεύονται αιώνια σε παραδειγματική δουλεία, τιμωρημένες με βαριά ατίμωση για την πολιτεία τους. Οι αρχιτέκτονες λοιπόν της εποχής έφτιαξαν για τα δημόσια κτίρια είδωλα των γυναικών εκείνων, που σηκώνουν φορτία, ώστε να μείνει στις επόμενες γενιές η μνήμη της τιμωρίας της πολιτείας των Καρυών.

1

1

... η διαμόρφωση
οριζοντίων επιφανειών
και η χάραξη ορθών
γωνιών και
κατευθύνσεων ...

- 6 Αντίστοιχα, όταν οι Λακεδαιμόνιοι με λίγους άνδρες υπό την ηγεσία του Πausανία, του γιου του Αγησίλαου³⁴, νίκησαν στη μάχη των Πλαταιών την απειράριθμη περσική στρατιά, διοργάνωσαν μια ένδοξη πομπή θριάμβου με τα όπλα, που πήραν από τον εχθρό, και την υπόλοιπη λεία. Με αυτά κατασκεύασαν, για να δηλώσουν στους μεταγενεστέρους τη δόξα και την ανδρεία των πολιτών, την Περσική στοά, σαν μνημείο της νίκης. Σε αυτήν τοποθέτησαν αγάλματα των αιχμαλώτων, ντυμένων με βαρβαρικές φορεσιές, να φέρουν την οροφή, τιμωρώντας με τη διαπόμπευση αυτή την υπερψία τους, ώστε οι μεν εχθροί να αποθαρρύνονται από το φόβο των συνεπειών του θάρρους των Λακεδαιμονίων, οι δε πολίτες να αγρυπνούν, στη θέα του μνημείου αυτού της ανδρείας, για την προάσπιση της ελευθερίας, παρακινημένοι από τη δόξα της πόλης τους. Από τότε πολλοί έφτιαξαν αγάλματα Περσών που φέρουν επιστύλια και τα διακοσμητικά στοιχεία που τα συνοδεύουν, χαρίζοντας με τη χρήση τέτοιων στοιχείων έξοχη ποικιλία στα έργα τους. Υπάρχουν και άλλα, ανάλογα ιστορικά γεγονότα, που οι αρχιτέκτονες πρέπει να έχουν υπ' όψιν τους.
- 7 Η φιλοσοφία πράγματι εξυψώνει το πνεύμα του αρχιτέκτονα και δεν τον αφήνει να γίνει αλαζών· τον κάνει απλό, ευθύ και αξιοπίστο και, κυρίως, όχι φιλάργυρο· κανένα έργο δεν μπορεί πραγματικά να γίνει [όπως πρέπει], όταν δεν υπάρχει αγνότητα και εμπιστοσύνη. Ο αρχιτέκτων, προκειμένου να έχει καλή φήμη, δεν πρέπει να είναι άπληστος, ούτε να έχει τον νου του συνεχώς στραμμένο στην εξασφάλιση δώρων, αλλά να διαφυλάττει αποφασιστικά την αξιοπρέπειά του: γιατί αυτό ορίζει η φιλοσοφία. Η φιλοσοφία εξετάζει επίσης τη φύση των πραγμάτων· οι Έλληνες ονομάζουν αυτόν [τον κλάδο] «φυσιολογία»³⁵. Και αυτήν πρέπει να την έχει σπουδάσει με ζήλο ο αρχιτέκτων, γιατί αντιμετωπίζει πολλά και διάφορα φυσικά προβλήματα. Παράδειγμα είναι η μεταφορά του ύδατος: κατά την εισροή [στους αγωγούς] και στις καμπυλώσεις ή στα οριζόντια τμήματά τους, αναπτύσσονται κάποια φυσικά «πνεύματα»³⁶, τις βλαβερές συνέπειες των οποίων μπορεί να αντιμετωπίσει εκείνος μόνον που έχει μάθει από τη φιλοσοφία τις αρχές της φύσης· επίσης, εκείνος μόνον που έχει διδαχθεί από τους φιλοσόφους αυτά τα πράγματα, θα μπορέσει να καταλάβει, διαβάζοντας τον Κτησίβιο, τον Αρχιμήδη και τους άλλους που έχουν γράψει για τους νόμους του κλάδου αυτού.
- 8 Ο αρχιτέκτων πρέπει να γνωρίζει μουσική³⁷, ώστε να κατέχει την «κανονική θεωρία» και τα μαθηματικά της, όπως επίσης και να μπορεί να ρυθμίζει σωστά τις βαλλίστρες, τους καταπέλτες και τους σκορπιούς³⁸. Στα «ημιτόνια» των κυρίων στελεχών υπάρ-

1

1

... η φιλοσοφία εξετάζει
επίσης τη φύση των
πραγμάτων ...

χουν, δεξιά και αριστερά, οπές μέσα από τις οποίες περνούν σκοινιά —φτιαγμένα από έντερα ζώων—, που τανύονται με τη βοήθεια βαρούλκων και μοχλών. Αυτά πρέπει να δεθούν και να ασφαλιστούν τότε μόνον, όταν αφήσουν ορισμένους ισούψεις ήχους να διεισδύσουν στο αυτί του τεχνίτη [-χειριστή]. Οι βραχίονες που συγκρατούνται από τα σκοινιά, που περιελίσσονται γύρω τους, πρέπει, όταν ελευθερωθούν, να μεταδώσουν —και από τις δύο πλευρές— ωθήσεις που έχουν την ίδια ισχύ. Αν τα σκοινιά δεν είναι ομότονα [δηλαδή αν δεν παράγουν τον ίδιο ήχο όταν είναι τανυσμένα], τότε η τροχιά των βλημάτων δεν θα είναι ευθεία.

9 Επίσης, στα θέατρα τοποθετούνται σε εσοχές κάτω από τα εδώλια ορειχάλκινα³⁹ δοχεία που οι Έλληνες καλούν «ηχεία» κατά τις μαθηματικές σχέσεις που αντιστοιχούν στους διαφορετικούς φθόγγους. Αυτά διανέμονται στο κοίλο του θεάτρου, σύμφωνα με τις μουσικές συμφωνίες ή συνηχήσεις, το διά τεσσάρων, το διά πέντε, το διά πασών και το δις διά πασών, έτσι ώστε η φωνή του ηθοποιού, προσκρούοντας πάνω τους, να φθάνει, ενισχυμένη και επαυξημένη με το συντονισμό⁴⁰, καθαρότερη και πιο ευχάριστη στα αυτιά των θεατών. Όποιος δεν γνωρίζει μουσική θεωρία, δεν θα μπορεί να κατασκευάσει υδραυλικά⁴¹ και άλλα, συναφούς λειτουργίας, μουσικά όργανα.

10 Ο αρχιτέκτων πρέπει να γνωρίζει την επιστήμη της ιατρικής λόγω της [διαφορετικής κατά τόπους] κλίσης του ουρανού⁴², τα «κλίματα», όπως τα αποκαλούν οι Έλληνες, και των ωφέλιμων ή βλαβερών επιπτώσεων στην υγεία του αέρα, των τόπων και των υδάτων: γιατί δεν μπορεί να υπάρξει υγιής Οικισμός, αν δεν ληφθούν αυτά υπ' όψιν. Πρέπει επίσης να γνωρίζει τους νόμους εκείνους που έχουν εφαρμογή στους μεσοτοίχους⁴³ κτιρίων, στην απορροή ομβρίων και στις αποχετεύσεις στους περιμετρικούς ακάλυπτους χώρους⁴⁴, όπως και στα ανοίγματα των παραθύρων [σε αυτούς], καθώς και τα σχετικά με την παροχή ύδατος και τα συναφή θέματα, ώστε να φροντίζει για όλα αυτά πριν από την κατασκευή του κτιρίου και να μην αφήνει στους οικογενειάρχες αφορμή για έριδες. Κατά τη συγγραφή των συμβάσεων πρέπει επίσης να προνοεί με σύνεση τόσο για τον ιδιοκτήτη, όσο και για τον εργολήπτη. Γιατί, αν μια σύμβαση έχει συνταχθεί με εμπειρία, και τα δύο μέρη μπορούν να αποδεσμευτούν από αυτήν χωρίς ζημία.

Με την αστρονομία μαθαίνει ο αρχιτέκτων για την ανατολή και τη δύση, το νότο και το βορρά, για τους κανόνες του ουρανού, για τις ισημερίες και τα ηλιοστάσια, για την πορεία των αστερών: γιατί χωρίς τη γνώση αυτών των πραγμάτων δεν είναι δυνατόν να γίνει κατανοητός ο τρόπος [λειτουργίας] των [ηλιακών] ωρολογίων.

1

1

... γιατί δεν μπορεί να
υπάρξει υγιής Οικισμός,
αν δεν ληφθούν
αυτά υπ' όψιν ...

- 11 Επειδή λοιπόν η μεγάλη αυτή επιστήμη κοσμεείται με γνώσεις τόσο πολλών και διαφορετικών πραγμάτων, πιστεύω ότι μπορεί να ισχυριστεί σοβαρά ότι είναι αρχιτέκτων μόνον όποιος έχει αρχίσει από πολύ πρώιμη ηλικία να ανεβαίνει την κλίμακα της γνώσης και, γαλουχημένος στις Τέχνες και τα Γράμματα, έχει φθάσει τελικά στο ύψιστο ιερό της Τέχνης του κατασκευάζειν⁴⁵.
- 12 Σε όσους δεν έχουν ανάλογη παιδεία, θα φανεί ίσως αφύσικο ότι ένας άνθρωπος μπορεί να κατέχει τόσες επιστήμες και τέχνες και να τις κρατά στη μνήμη του. Αν όμως παρατηρήσουν ότι όλοι οι κλάδοι [της γνώσης]⁴⁶ συνδέονται και ότι έχουν κάτι κοινό μεταξύ τους, τότε θα τους είναι πολύ εύκολο να καταλάβουν ότι κάτι τέτοιο είναι πράγματι δυνατόν να επιτευχθεί. Η εγκύκλιος εκπαίδευση είναι σαν ένα σώμα, το οποίο συντίθεται από αυτά τα μέλη. Για αυτό όσοι κατηκούν σε διάφορους τομείς της γνώσης από τρυφερή ηλικία διαπιστώνουν ότι όλες οι επιστήμες έχουν τις ίδιες βασικές αρχές⁴⁷ και συνδέονται μεταξύ τους: έτσι είναι δυνατή η ευχερέστερη κατανόησή τους. Για το λόγο αυτό ο Πύθιος⁴⁸, ένας από τους παλιότερους αρχιτέκτονες, ο οποίος οικοδόμησε με έξοχο τρόπο το ναό της Αθηνάς στην Πριήνη, έγραφε στα Σχολιά του ότι ένας αρχιτέκτων πρέπει να μπορεί να επιτύχει σε όλους τους τομείς της τέχνης και της επιστήμης περισσότερο από αυτούς που με το μόχθο και την προσπάθειά τους έφεραν τους επιμέρους κλάδους στην κορυφαία θέση που κατέχουν σήμερα.
- 13 Δεν είναι όμως έτσι τα πράγματα. Ένας αρχιτέκτων δεν είναι — ούτε μπορεί να είναι — φιλόλογος όπως ο Αρίσταρχος⁴⁹, αλλά ούτε και αγράμματος, μουσικός όπως ο Αριστόξενος⁵⁰, αλλά ούτε και άμουσος, να είναι ζωγράφος όπως ο Απελλής, αλλά ούτε και ανίκανος να χειριστεί τη γραφίδα, γλύπτης όπως ο Μύρων ή ο Πολύκλειτος, αλλά ούτε και να έχει άγνοια της πλαστικής, γιατρός όπως ο Ιπποκράτης, αλλά ούτε και άσχετος προς την ιατρική. Και δεν είναι απαραίτητο να είναι αυθεντία στους υπόλοιπους τομείς της τέχνης και της επιστήμης, αλλά δεν είναι δυνατόν να μην έχει κάποιες γνώσεις των τομέων αυτών. Κανείς δεν μπορεί να κατέχει τις λεπτότερες αποχρώσεις όλων αυτών των διαφορετικών τομέων, γιατί δεν είναι ανθρώπινως δυνατόν να γνωρίζει σε βάθος και να έχει αφομοιώσει [τους διαφορετικούς τρόπους εφαρμογής] των θεωρητικών αρχών τους⁵¹.
- 14 Και δεν είναι μόνον οι αρχιτέκτονες που δεν μπορούν να κατακτήσουν την κορυφή σε όλους τους τομείς: και αυτοί ακόμα που κατέχουν τις ιδιαιτερότητες κάθε τέχνης δεν μπορούν πάντα να φθάσουν στην κορυφή της δόξας. Αν λοιπόν μόνο κάποιοι —λίγοι, μέσα σε πολλά χρόνια— από τους καλλιτέχνες απέκτη-

1

1

... η μεγάλη αυτή
επιστήμη κοσμεείται
με γνώσεις τόσο πολλών
και διαφορετικών
πραγμάτων ...

σαν, και μάλιστα δύσκολα, φήμη σε μια μόνον τέχνη, πώς είναι δυνατόν ο αρχιτέκτων, που πρέπει να είναι εξοικειωμένος με πολλές τέχνες, όχι μόνο να καταφέρνει να δημιουργεί θαυμαστά και μεγάλα έργα που δεν μειονεκτούν πουθενά, αλλά και να υπερέχει όλων των καλλιτεχνών που θεραπεύουν καθημερινά με επιμονή και μόχθο τους επιμέρους τομείς της τέχνης;

15 Φαίνεται λοιπόν ότι εδώ είχε λάθος ο Πύθιος, γιατί δεν παρατήρησε ότι η κάθε τέχνη αποτελείται από δύο πράγματα: το Έργο και τη Θεωρία· το μεν πρώτο, η εκτέλεση του έργου, είναι αντικείμενο εκείνων που έχουν ασκηθεί ειδικά στον τομέα αυτό, το δε άλλο, η θεωρία, είναι κοινό [κτῆμα] όλων των μορφωμένων ανθρώπων⁵². για παράδειγμα, και οι γιατροί και οι μουσικοί ασχολούνται με το ρυθμό και τις εναλλαγές⁵³ των σφυγμών, όταν όμως χρειασθεί να γιατρευτεί μια πληγή ή να σωθεί κάποιος ασθενής από τον κίνδυνο, δεν αναλαμβάνει ο μουσικός: αυτό είναι το καθ' αυτό έργο του γιατρού· ένα μουσικό όργανο δεν θα το χρησιμοποιήσει ο γιατρός αλλά ο μουσικός, αν είναι να φθάσει στα αυτιά του ακροατή μια γλυκιά μελωδία.

16 Ομοίως συζητούν οι μουσικοί με τους αστρονόμους για τη «συμπάθεια» μεταξύ των αστερών και των μουσικών «συμφωνιών», [τη σχέση] των τετραγώνων και των τριγώνων με το διά τεσσάρων και το διά πέντε· και με τους γεωμέτρους⁵⁴ για αυτό που καλείται από τους Έλληνες «οπτικός λόγος»⁵⁵.

Στους διάφορους τομείς της επιστήμης, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά στις θεωρητικές αρχές τους⁵⁶, πολλά στοιχεία, αν όχι όλα, είναι κοινά. Η κατασκευή όμως των έργων τα οποία πλάθονται και τελειοποιούνται με [μόνον τα] χέρια ή [και] με εργαλεία είναι υπόθεση εκείνων, που έχουν ασκηθεί σε μία και μόνη τέχνη.

Φαίνεται λοιπόν ότι αρκεί με το παραπάνω ο αρχιτέκτων να γνωρίζει μερικά πράγματα από διάφορους τομείς και μεθόδους της επιστήμης και κυρίως όσα είναι απαραίτητα στην αρχιτεκτονική: με αυτό τον τρόπο θα έχει τη δυνατότητα να δώσει τη γνώμη του και να ελέγξει προϊόντα άλλων τομέων της επιστήμης και άλλων τεχνών⁵⁷.

17 Όσοι όμως είναι προικισμένοι από τη φύση με τέτοια ικανότητα, αγχίνοια και μνήμη που κυριολεκτικά να κατέχουν τη Γεωμετρία, την Αστρονομία, τη Μουσική και τις υπόλοιπες επιστήμες, εγκαταλείπουν τις ασχολίες των αρχιτεκτόνων και γίνονται μαθηματικοί. Τότε εφοδιασμένοι με όλα τα όπλα της επιστήμης μπορούν να διερευνήσουν με ευκολία τους τομείς αυτούς. Τέτοιοι άνθρωποι όμως είναι σπάνιοι —όπως για παράδειγμα παλιότερα ο Αρίσταρχος από την Σάμο, ο Φιλόλαος και ο Αρχύτας από τον Τάραντα, ο Απολλώ-

... η κάθε τέχνη αποτελείται από δύο πράγματα: το Έργο και τη Θεωρία ...

1

1

νιος από την Πέργη, ο Ερατοσθένης από την Κυρήνη, ο Αρχιμήδης και ο Σκοπίνας⁵⁸ από τις Συρακούσες, οι οποίοι κληροδότησαν στις επόμενες γενεές πολλές μηχανές, όργανα και γνώμονες⁵⁹, που επινοήθηκαν και κατασκευάστηκαν με βάση τους Αριθμούς και τους φυσικούς νόμους⁶⁰.

- 18 Επειδή η δημιουργική δύναμη της φύσης δεν παραχωρεί σε όλον τον κόσμο αδιακρίτως τέτοιες πνευματικές ικανότητες, αλλά σε λίγους μόνον ανθρώπους· επειδή ο αρχιτέκτων πρέπει, λόγω του επαγγέλματός του, να έχει ασκηθεί σε όλους τους τομείς της τέχνης και της επιστήμης και επειδή, λογικά, είναι εκ των πραγμάτων δυνατή—λόγω της έκτασης των θεμάτων— μια σχετική μόνον και όχι η πιο βαθιά γνώση όλων των κλάδων: για όλους αυτούς τους λόγους παρακαλώ Εσένα, Καίσαρ, και τους αναγνώστες αυτού του συγγράμματος να επιδείξετε κατανόηση, αν κάποια πράγματα δεν έχουν γραφεί σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης του γραπτού λόγου. Γιατί δεν ξεκίνησα να γράφω το παρόν σύγγραμμα ως κορυφαίος φιλόσοφος, ως επιτήδειος ρήτορας ή ως φιλόλογος, τέλεια εξασκημένος στην τέχνη του, αλλά απλά ως αρχιτέκτων, λίγο μόνον εξοικειωμένος με αυτά τα πράγματα. Υπόσχομαι, όμως, ότι σε αυτά τα βιβλία θα αποδώσω τις δυνατότητες αυτής της τέχνης [δηλαδή της αρχιτεκτονικής] και τις θεωρητικές αρχές που τη διέπουν, με τη μεγαλύτερη, όπως ευελπιστώ, εγκυρότητα και ακρίβεια, όχι μόνο για εκείνους που ασχολούνται με τα τεχνικά έργα, αλλά και για όλους τους καλλιεργημένους ανθρώπους.

1

1-2

2. ΟΙ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

- 1 Την αρχιτεκτονική συνιστούν⁶¹ η καλούμενη από τους Έλληνες Τάξις, η καλούμενη από τους Έλληνες Διάθεσις, η Ευρυθμία, η Συμμετρία, η Κοσμιότης και η καλούμενη από τους Έλληνες Οικονομία⁶².
- 2 Τάξη είναι η, με αίσθηση μέτρου, ισόρροπη διάρθρωση των διαφόρων μελών του έργου και η—με επιδίωξη συμμετρίας—οργάνωση μιας ιεραρχημένης σχέσης μεγεθών στο σύνολο⁶³⁻⁶⁸. Η Τάξη πραγματοποιείται⁶⁹ μέσω αυτού που οι Έλληνες καλούν «Ποσότητα». Ποσότης είναι η επιλογή μονάδας μέτρου μέσα από το ίδιο το έργο, και η αρμονική συγκρότηση του συνόλου από τα επιμέρους στοιχεία των μελών του⁷⁰⁻⁷³. Διάθεση είναι η σωστή διάταξη των στοιχείων και η επίτευξη, με την κατάλληλη σύνθεσή τους, ενός κομψού αποτελέσματος, ενός έργου που έχει ποιότητα⁷⁴⁻⁷⁶. Η Διάθεση εμφανίζεται⁷⁷ στην

... και η—με επιδίωξη
συμμετρίας—
οργάνωση μιας
ιεραρχημένης σχέσης
μεγεθών στο σύνολο ...